

Narsa va hujjatlarni taqdim etishni takomillashtirish

Mirrajabov Mirgavxar
Mirshakar o'g'li

O'zbekiston Respublikasi IIV Akademiyasi 327
guruh kursanti

Annotatsiya

Maqolada narsa va hujjatlarni taqdim etishni takomillashtirish muammolari hamda ushbu jarayonni samarali tashkil etish bo'yicha asosiy yo'nalishlar tahlil qilinadi. Ushbu jarayonda zamonaviy texnologiyalarni qo'llash, standartlashtirish va dalillarni muhofaza qilish usullari ko'rib chiqiladi. Bundan tashqari tergov faoliyatining samaradorligini oshirishga qaratilgan amaliy tavsiyalarni o'z ichiga oladi.

Kalit so'zlar: Narsa, hujjat, taqdim etish, tergov jarayoni, dalillarni boshqarish, standartlashtirish, muhofaza qilish, elektron tizimlar, tergov samaradorligi.

Kirish qismi

Hozirgi kunga qadar tergov faoliyati har qanday jinoyat ishining hal qiluvchi bosqichlaridan biri bo'lib kelmoqda. Tergov jarayonida narsa va hujjatlarning to'liq, aniq va o'z vaqtida taqdim etilishi jinoyatning mohiyatini ochishga, dalillarni to'plashga va adolatli hukm chiqarishga katta ta'sir ko'rsatadi. Shu sababli, narsa va hujjatlarni taqdim etishni takomillashtirish tergovning samaradorligini oshirishda muhim vazifa hisoblanadi.

Asosiy qism

Narsa va hujjatlarni taqdim etish tergov harakatining protsessual tartibi JPKning 24- bobiga asosan amalga oshiriladi. Mazkur tergov harakatini faqat jinoyat ishi qo'zg'atilgandan so'nggina o'tkazish mumkin. Ammo bugungi kun tergovga qadar tekshiruv amaliyotida narsa va hujjatlarni taqdim etishning ayrim ko'rinishlari uchrab turibdi. Chunki qonun chiqaruvchi tergovga qadar tekshiruv davomida narsa va hujjatlarni taqdim etishning turi sifatida qo'shimcha hujjatlarni talab qilib olishga JPKning 329-moddasi 2-qismiga muvofiq ruxsat beryapti. Jinoyat-protsessual huquqining ilmiy-nazariy jihatidan yondashadigan bo'lsak, yuridik fanlari doktori, professor B.N. Rashidov taqdim etish harakatini ikki xususiyatiga ko'ra quyidagi turlarga ajratadi:

1. Taqdim etiladigan obyektga ko'ra;
2. Tashabbus subyektiga ko'ra.

Taqdim etiladigan obyektga ko'ra ikki turga bo'linadi:

1. Narsalarni taqdim etish;

2. Hujjatlarni taqdim etish.

Tashabbus subyektiga ko'ra ham o'z o'rnida ikkiga bo'linadi:

1. Narsa va hujjat egasining tashabbusiga ko'ra taqdim etish;

2. Surishtiruvchi, tergovchi yoki sudning talabiga ko'ra taqdim etish

1. **Narsa va hujjatlarning ro'yxatini yuritish tizimini yaxshilash**

Tergov jarayonida olingan barcha dalillar – narsa va hujjatlar, maxsus reyestrda ro'yxatga olinishi lozim. Zamonaviy elektron bazalar va monitoring tizimlarining joriy etilishi orqali bu jarayon ancha soddalashadi va xatoliklar kamayadi.

2. **Dalillarni saqlash va muhofaza qilish standartlarini oshirish**

Tergov paytida olingan narsa va hujjatlar noto'g'ri saqlansa, ularning haqqoniyligi shubha ostiga tushishi mumkin. Shu bois, maxsus joylarda, tegishli sharoitlarda saqlash hamda muhofaza qilish tizimini takomillashtirish zarur.

3. **Taqdim etish jarayonida hujjatlarning to'liqligi va aniq ifodalanganligi**

Hujjatlar tegishli shaklda, barcha zarur ma'lumotlar bilan to'ldirilgan holda taqdim etilishi tergov jarayonining tez va samarali yuritilishiga yordam beradi.

4. **Tegishli mutaxassislarning ishtirokini kuchaytirish**

Tergov jarayonida narsa va hujjatlarni baholashda ekspertlarning fikri muhim hisoblanadi. Ularning ishtirokini ta'minlash va malakasini oshirish, tergov sifatini yaxshilaydi.

5. **Elektron tizimlar va texnologiyalarni joriy etish**

Elektron hujjat aylanishi va onlayn narsa ro'yxatlarini yuritish tizimlari tergov jarayonini tezlashtiradi, xatolik va noto'g'ri ma'lumotlar tushishini kamaytiradi.

6. **Tergov xodimlari malakasini oshirish va muntazam o'qitish**

Narsa va hujjatlarni to'g'ri va o'z vaqtida taqdim etishni ta'minlash uchun tergov xodimlarining malakasi doimiy ravishda oshirilishi lozim.

Narsa va hujjatlarni taqdim etishni takomillashtirish bo'yicha takliflar

1. **Elektron bazalar va avtomatlashtirilgan tizimlarni joriy etish**

Tergov organlarida narsa va hujjatlar haqida ma'lumotlarni elektron shaklda saqlash va boshqarish uchun maxsus avtomatlashtirilgan tizimlar ishlab chiqilishi va joriy etilishi zarur. Bu yo'l bilan ma'lumotlarni tez qidirish, tasniflash va taqdim etish samaradorligi oshadi.

2. **Standartlashtirilgan hujjat shakllarini ishlab chiqish**

Narsa va hujjatlarni taqdim etishda yagona standartlar va shakllar joriy qilinishi lozim. Bu tergov jarayonida hujjatlarning to'liq, aniq va tushunarli bo'lishini ta'minlaydi.

3. **Dalillarni saqlash va muhofaza qilish sharoitlarini yaxshilash**

Narsa va hujjatlar buzilmasligi uchun maxsus sharoitlar, xavfsizlik choralari va nazorat mexanizmlari kuchaytirilishi kerak. Maxsus saqlash omborlari va monitoring tizimlari joriy qilinishi muhim.

4. **Tergov xodimlarini malakasini oshirish**

Narsa va hujjatlarni to'g'ri taqdim etish va boshqarish bo'yicha muntazam treninglar, seminarlar va o'quv kurslarini tashkil etish kerak.

5. **Jamoatchilik va boshqa huquqni muhofaza qiluvchi organlar bilan samarali hamkorlik o'rnatish**

Dalillarni to'plash va taqdim etishda jamoatchilik va boshqa idoralar bilan aloqa va hamkorlikni kuchaytirish tergov jarayonining tez va sifatli o'tishini ta'minlaydi.

Xulosa

Narsa va hujjatlarni taqdim etishni takomillashtirish tergovning samaradorligini oshirish, jinoyatchilikni samarali fosh etish va adolatli hukm chiqarishga xizmat qiladi. Zamonaviy texnologiyalarni joriy etish, me'yoriy hujjatlarni takomillashtirish va kadrlarni malakasini oshirish orqali bu sohada sezilarli yutuqlarga erishish mumkin.

Shuningdek, narsa va hujjatlarni taqdim etishni takomillashtirish jarayonida zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan kengroq foydalanish zarur. Elektron hujjat aylanishi tizimlari va raqamlashtirish jarayonlari nafaqat hujjatlarning tez va aniq yetkazilishini ta'minlaydi, balki tergov organlari faoliyatining shaffofligini oshirishga ham xizmat qiladi. Bundan tashqari, tergov xodimlari malakasini doimiy ravishda oshirish va ularni yangi usullar bilan tanishtirish tergov sifatini va dalillarni to'plash jarayonini samaradorligini sezilarli darajada yaxshilaydi. Shu bilan birga, jamoatchilik va boshqa huquqni muhofaza qilish organlari bilan hamkorlikni rivojlantirish, dalillarni taqdim etishda huquqiy hamda tashkiliy bazani mustahkamlashga yordam beradi. Bularning barchasi jinoyatlarni tez va adolatli tergov qilishda muhim ahamiyatga ega.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. O'zbekiston Respublikasi Ichki ishlar vazirligi. (2022). *Tergov jarayonlarida narsa va hujjatlarni boshqarish*. Toshkent: Ichki ishlar vazirligi nashriyoti.
2. Ergashev, M. (2020). *Hujjatlarni elektron shaklda boshqarish va saqlash tizimi*. Toshkent: Huquqiy nashrlar.
3. Qodirov, S. (2019). *Dalillarni yig'ish va taqdim etish metodologiyasi*. Toshkent: Tergov ishlari markazi.
4. Rasulov, A. "Tergov jarayonida narsa va hujjatlarni taqdim etishning samarali usullari" // *Huquqshunoslik jurnali*, 3(10), 45-52.
5. Xalqaro Tergov Tadqiqotlari Markazi. (2021). *Tergov sifatini oshirish: zamonaviy yondashuvlar*. Toshkent.
6. Abdullayev, O. *Jinoyat protsessual huquq asoslari*. Toshkent: Huquqiy darslik.
7. Ismoilov, D. (2019). *Tergov faoliyati va jinoyat protsessi*. Toshkent: Oliy ta'lim darsligi.
8. Karimova, N. *Jinoyatlarni tergov qilish usullari*. Toshkent: Oliy ta'lim nashriyoti.